

Krzysztof Stasiak

Uniwersytet Gdański

krzysztof.stasiak@prawo.ug.edu.pl

ORCID: 0000-0001-5669-5583

<https://doi.org/10.26881/gsp.2020.3.07>

Czy potrzebna jest nam reforma kurateli sądowej?

Wprowadzenie

„Kuratorzy sądowi są służbą, która od wielu lat w istotny sposób korzystnie wpływa na bezpieczeństwo społeczeństwa, zmniejszenie przestępczości, ograniczenie patologii społecznych i demoralizacji nieletnich”¹. Dlatego ważne jest, aby system organizacyjny, w którym funkcjonują, umożliwiał dobre realizowanie ciężących na nich zadań.

W 2019 r. kuratorzy sądowi w Polsce obchodzili setną rocznicę utworzenia ich zawodu. Jego początki były bardzo trudne, co poniekąd wynikało z czasów, w których doszło do powstania tego zawodu. Był to bowiem okres odbudowy polskiej państwowości, który cechował się wieloma dramatycznymi wydarzeniami, i w zakresie kształtowania granic Polski zakończył się dopiero w drugiej połowie 1921 r.

Okres dwudziestolecia międzywojennego to w historii Polski czas nieustannych problemów gospodarczych, a co za tym idzie, także trudności ze sfinansowaniem wszystkich potrzeb państwa polskiego. Kuratelę sądową, która w sensie formalnym powstała w wyniku wydania przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego dnia 7 lutego 1919 r. dekretu w przedmiocie utworzenia sądów dla nieletnich² oraz wydania przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia w przedmiocie urządzenia sądów dla nieletnich (utworzono je w Warszawie, Łodzi i Lublinie)³, zaczęto dopiero tworzyć. Bliższe informacje na temat jej działalności pochodzą dopiero z połowy lat dwudziestych XX w. Wynika z nich, że w 1925 r. utworzono w Warszawie Koło Opiekunów Sądowych (tak początkowo nazywano kuratorów), które liczyło 13 członków. Po dwóch latach ich liczba zwiększyła się do 43 osób, w tym 4 osoby otrzymywały z tego tytułu wynagrodzenie⁴. W Łodzi takie

¹ Uchwała Senatu RP z dnia 14 lutego 2019 r. w 100. Rocznicę utworzenia w Polsce instytucji kurateli sądowej (M.P. poz. 207).

² Dekret Naczelnika Państwa w przedmiocie utworzenia sądów dla nieletnich z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz. Pr. P.P. Nr 14, poz. 171).

³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lipca 1919 r. w przedmiocie urządzenia sądów dla nieletnich (Dz. Pr. P.P. Nr 63, poz. 378).

⁴ A. Komorowski, *Nieletni przestępcy [w:] Zagadnienia opieki nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą w Polsce*, red. B. Krakowski, Warszawa 1929, s. 53.

koło utworzono w 1927 r. i w jego skład wchodziło 20 opiekunów sądowych. Natomiast w Lublinie w lutym 1922 r. działało 4 opiekunów sądowych⁵.

Należy zauważyć, że sama instytucja kuratora sądowego w znanej nam postaci wywodzi się od kurateli sprawowanej wobec osób dorosłych⁶. Natomiast początek XX w. to okres, kiedy w wielu państwach znacznie dynamiczniej rozwijała się kuratela dla nieletnich⁷. Polska, wydając wymienione regulacje prawne, była jednym z pierwszych państw w Europie, które wprowadziły odmienny model postępowania z nieletnimi sprawcami czynów karalnych, przewidując w nim istotną rolę dla nowej grupy zawodowej – kuratora sądowego⁸.

Pomimo skromnych początków, kuratorzy sądowi pracowali z dużym poświęceniem i zaangażowaniem. To powodowało, że ich praca była oceniana jako bardzo skuteczna, gdyż – jak możemy się dowiedzieć z materiałów źródłowych – zdecydowana większość nieletnich, będących pod nadzorem kuratora, wracała zresocjalizowana do społeczeństwa⁹.

Dalsze losy kurateli sądowej w Polsce były nierozzerwalnie związane z przeobrażeniami ustrojowymi i prawnymi, jakie zachodziły w naszym państwie. Wkrótce po II wojnie światowej reaktywowano sądy dla nieletnich i wznowiono działalność funkcjonujących przy nich kuratorów sądowych. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ubiegłego wieku system kurateli rozwijał się bardzo dynamicznie, a kuratorom zaczęto powierzać nowe zadania¹⁰. W 1965 r.¹¹ zakończono budowę zrębów tego systemu, gdyż w tym roku wydano przepisy, na mocy których zaczęto powoływać kuratorów zawodowych zajmujących się warunkowo zwalnianymi i osobami, którym warunkowo zawieszono karę pozbawienia wolności (w przypadku kuratorów zawodowych dla nieletnich możliwość ich powoływania istniała już od 1959 r.¹²). W kolejnych latach system kurateli sądowej rozwijał się pod względem organizacyjnym i systematycznie zwiększała się liczba etatów kuratorskich. Z czasem podjęto działania unifikujące, których

⁵ K. Szymków, *Instytucja stałych opiekunów sądowych 1919–1929*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 2018, t. 7, nr 1, s. 77–78.

⁶ W. Zalewski, „Humanizacja wymiaru sprawiedliwości”, czyli o roli kuratora sądowego w realizacji sprawiedliwości naprawczej. Czy konieczna jest reforma polskiego systemu? [w:] *Kuratela sądowa w Polsce. Analiza systemu. Księga pamiątkowa dedykowana dr Tadeuszowi Jedynakowi*, red. K. Stasiak, Toruń 2018, s. 165–166.

⁷ T.W. Trought, *Probation in Europe*, Oxford 1927, s. 181.

⁸ Szerzej: *ibidem*, s. 20–178; także: A.M. van Kalmthout, I. Durnescu, *European Probation Service Systems: a comparative overview*, Nijmegen 2008, s. 5.

⁹ A. Komorowski, *Nieletni...*, s. 55.

¹⁰ Szerzej: K. Stasiak, *Ewolucja systemu kurateli sądowej w Polsce w latach 1919–2009 – kamienie milowe* [w:] *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej w Polsce. Historia – Teraźniejszość – Przyszłość*, red. *idem*, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynak, Kraków 2010, s. 46–70; *idem*, *Ewolucja kurateli sądowej od początku do wejścia w życie rozporządzenia z 1986 r.* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, red. *idem*, Warszawa 2018, s. 25–37.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 marca 1965 r. w sprawie dozoru ochronnego nad osobami, którym wykonanie kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszono, oraz w sprawie nadzoru nad osobami warunkowo zwolnionymi (Dz. U. Nr 12, poz. 80).

¹² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 1959 r. o kuratorach sądowych dla nieletnich (Dz. U. Nr 18, poz. 113).

efektem było wydanie w 1986 r. rozporządzenia¹³, na mocy którego stworzono w Polsce system kurateli sądowej składający się z dwóch specjalizacji: kuratorów rodzinnych i kuratorów dla dorosłych. Model ten, rozbudowany i zmodernizowany przez ustawę o kuratorach sądowych¹⁴, funkcjonuje do chwili obecnej.

Ustawa o kuratorach sądowych jest aktem prawnym, który powstał w wyniku wypracowania kompromisu między Ministerstwem Sprawiedliwości a środowiskiem kuratorskim¹⁵. Ponieważ kompromisy mają to do siebie, że nie zadawalają żadnej ze stron, dlatego dosyć szybko pojawiły się projekty jej zmian. Ostatni projekt, najbardziej radykalny, przewiduje nawet uchwalenie nowej ustawy.

Celem niniejszego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy potrzebna jest nam reforma kurateli sądowej w Polsce? Jeżeli tak, to jakie obszary jej funkcjonowania należałoby zmienić?

Poglądy na temat reformy systemu kurateli sądowej w Polsce

Nim doszło do uchwalenia u.k.s., w literaturze poruszano temat reformy systemu kurateli sądowej. Warto chociażby wspomnieć o koncepcji reformy kurateli rodzinnej (wówczas kuratorów dla nieletnich) opracowanej w 1978 r. przez Wandę Stojanowską i Adama Strzembosza¹⁶. Postulowali oni, aby w sądach rejonowych były tworzone zespoły kuratorskie, z kierownikiem na czele, które bezpośrednio powinny podlegać prezesowi sądu rejonowego. Natomiast z wydziałami rodzinnymi i nieletnich zespoły powinny być powiązane jedynie „funkcjonalnie”¹⁷. Nadto autorzy dostrzegali potrzebę uniezależnienia kuratorów od sędziów rodzinnych w taki sposób, aby sędzia nie mógł kuratorowi wydać „szczegółowych instrukcji w toku pełnienia przez kuratora nadzoru (dozoru), a jedynie mógłby przy zleceniu nadzoru sygnalizować jakich form pomocy lub kontroli wymaga dana rodzina”¹⁸. Zakres uprawnień poszczególnych kuratorów, zgodnie z ich koncepcją, powinien być uzależniony od posiadanych przez nich kompetencji. Należy zauważyć, że kuratorzy w tamtym okresie, ale także później, byli obarczani wykonywaniem zadań, które do nich nie należały (protokołowanie rozpraw, rozsyłanie zawiadomień, itp.)¹⁹, co wywoływało ich frustrację i deprecjonowało znaczenie tej grupy zawodowej.

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 listopada 1986 r. w sprawie kuratorów sądowych (Dz. U. Nr 43, poz. 212 ze zm.).

¹⁴ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 167; dalej: u.k.s., ustawa o kuratorach sądowych).

¹⁵ T. Jedynak, A. Martusiewicz, K. Stasiak, *Od rozporządzenia do ustawy o kuratorach sądowych* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, red. K. Stasiak, Warszawa 2018, s. 84 i n.

¹⁶ W. Stojanowska, A. Strzembosz, *O nowe zasady organizacji i postępowania przed sądem rodzinnym*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1978, z. 10, s. 253–269.

¹⁷ *Ibidem*, s. 256–257.

¹⁸ *Ibidem*, s. 257.

¹⁹ Z. Tyszka, *Współdziałanie kuratora sądowego dla nieletnich z instytucjami i organizacjami społecznymi*, RPEiS 1961, nr 4, s. 241–242.

Szersze zainteresowanie przeobrażeniami w funkcjonowaniu kurateli sądowej w Polsce nastąpiło po zmianach ustrojowych w 1989 r. Wynikało to z dwóch zasadniczych powodów: po pierwsze – polska kuratela rozwijała się w pewnej izolacji i w szerszym zakresie nie współpracowała z istniejącymi w innych państwach organizacjami kuratorskimi, czy też w niewielkim stopniu korzystała z uznanego międzynarodowego dorobku naukowego. W efekcie, niektóre przyjęte na świecie rozwiązania odnoszące się do pracy kuratorów, nie były w Polsce znane lub były wprowadzane w ograniczonym zakresie i z dużym opóźnieniem. Jako przykład można podać wdrożenie w 2013 (2015) r.²⁰ do praktyki kuratorskiej narzędzia do szacowania ryzyka, podczas gdy w wielu innych państwach takie narzędzia zaczęto stosować już w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w.²¹ Natomiast najbardziej rozpowszechnione tego rodzaju narzędzie (model *risk–need–responsivity*, czyli RNR) zostało opracowane w 1990 r.²² Po drugie – ze zmian w zakresie stosowanej w Polsce filozofii karania, gdyż w wyniku uchwalenia w 1997 r. obecnie obowiązujących kodyfikacji karnych, zgodnie z art. 58 § 1 k.k.²³, prymat w stosowaniu kar za drobniejsze przestępstwa uzyskały kary wolnościowe²⁴. W rezultacie istniała potrzeba rozbudowania służby kuratorskiej, która w największym zakresie zajmowała się wykonywaniem kar wolnościowych. Dążąc do realizacji tego celu, postulowano istotne zwiększenie liczby kuratorów dla dorosłych (do 5 tys. etatów)²⁵.

Lata dziewięćdziesiąte ubiegłego wieku to okres, w którym powstało kilka koncepcji reformy systemu kurateli sądowej. Posiadały one różny stopień szczegółowości, ale

²⁰ Zasady szacowania ryzyka początkowo zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz. U. poz. 335). Krajowa Rada Kuratorów zakwestionowała jego konstytucyjność (składając wniosek do Trybunału Konstytucyjnego), a Trybunał Konstytucyjny przyznał jej rację, dlatego procedura szacowania ryzyka została ujęta w k.k.w. poprzez dodanie do niego art. 169b, ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz. U. poz. 396).

²¹ D. Wójcik, *Stosowanie w postępowaniu karnym narzędzi diagnostyczno-prognostycznych służących oszacowaniu ryzyka powrotu do przestępstwa*, „Prawo w działaniu” 2013, nr 16, s. 69–71; B. Stańdo-Kawecka, *Wybrane problemy profesjonalizacji organów probacyjnych i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grupy ryzyka*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. 33, s. 16 i n.

²² D.A. Andrews, J. Bonta, R.D. Hoge, *Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology*, „Criminal Justice and Behavior” 1990, vol. 17, s. 19–52. Model RNR z czasem został poddany krytyce i został opracowany konkurencyjny dla niego program *Good Lives*, zob.: T. Ward, *Good Lives and the Rehabilitation of Offenders Promises and Problems*, „Aggression and Violent Behavior” 2002, vol. 7, s. 513–528. Dobrze dyskusję na temat zalet i wad tych koncepcji przedstawiła J. Chojacka [w:] *eadem*, *Model dla wszystkich?: spory wokół koncepcji szacowania ryzyka*, „Resocjalizacja Polska” 2014, nr 7, s. 85–100. Warto także wymienić: M. Sztuka, *Szacowanie ryzyka w pracy kuratora. Polskie rozwiązania i ich odpowiedniki w rozwiniętych systemach zachodnich* [w:] *Polska kuratela sądowa na przełomie wieków. Nadzieje. Oczekiwania. Dylematy*, red. M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak, Kraków 2016.

²³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 1950 ze zm.).

²⁴ P. Stępniański, *Kuratorzy sądowi – dzieci niechciane?* [w:] *Wina – kara – nadzieja – przemiana*, red. J. Szałański, Łódź–Warszawa–Kalisz 1998, s. 196; S. Lelental, *Kurator sądowy jako organ postępowania wykonawczego. Rola i zadania kuratora według autorów kodeksu karnego wykonawczego* [w:] K. Stasiak, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynak, *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej...*, s. 193.

²⁵ T. Szymanowski, *Znaczenie kuratorskiej służby sądowej w realizacji zadań polityki karnej i penitencjarnej w Polsce* [w:] *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej...*, s. 183.

też przewidywały bardziej lub mniej radykalne zmiany. Warto podkreślić, że potrzeba poważnych zmian w systemie kurateli sądowej była wyraźnie artykułowana przez samych kuratorów za pośrednictwem ówczesnych liderów: Andrzeja Martuszewicza, Anny Korpanty, Anny Bałazy, Ireny Szostak, Marii Dąbskiej, Teresy Boruckiej, Marii Korkorzeckiej-Piber²⁶.

W tym czasie powstały trzy zasadnicze koncepcje reformy kurateli: sformułowana przez Piotra Stępniaka²⁷, przez zespół pod przewodnictwem Katarzyny Sawickiej²⁸ i przez zespół pod przewodnictwem Andrzeja Bałandynowicza²⁹. Z uwagi na ograniczone ramy niniejszego artykułu nie sposób je szczegółowo przedstawić, dlatego zainteresowanych odsyłam do podanej w przypisach literatury. Warto jednak wspomnieć, że każda z nich, poza propozycjami zmian systemowych, prezentowała pewną wizję kurateli, czy raczej pracy kuratora sądowego. W przypadku P. Stępniaka był to model, jak określił to Leon Tyszkiewicz, pracy socjalnej³⁰. Natomiast sam autor nazwał go modelem kurateli kontrolno-pomocowej (sprzeciwiano się w nim koncepcji, że główną rolą kuratora jest praca resocjalizacyjna)³¹ i postulował, w sensie organizacyjnym, wprowadzenie kurateli ze struktur sądownictwa.

Zespół pod przewodnictwem K. Sawickiej opracował projekt reformy kurateli rodzinnej. Natomiast zespół pod przewodnictwem A. Bałandynowicza opracował koncepcję reformy kurateli dla dorosłych. Oba opracowania opierały się na założeniu, że jednym z podstawowych zadań kuratora powinna być praca resocjalizacyjna z podopiecznym. Przy czym w przypadku kurateli rodzinnej – najpopularniejszym wówczas modelem była praca z indywidualnym przypadkiem (*casework*)³². Natomiast A. Bałandynowicz był propagatorem modelu pracy klinicznej. Dorobek tych zespołów w istotny sposób wpłynął na kształt ustawy o kuratorach sądowych³³.

²⁶ T. Jedynek, A. Martuszewicz, K. Stasiak, *Od rozporządzenia...*, s. 58 i n.

²⁷ *Ibidem*, s. 48–49; P. Stępnia, *Funkcjonowanie kurateli sądowej. Teoria a rzeczywistość*, Poznań 1992.

²⁸ K. Sawicka, *Projekt modelu organizacyjnego kurateli sądowej*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1985, nr 23; *Model kurateli sądowej opracowany przez Zespół do spraw Reformy Kurateli Sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod kierunkiem dr Katarzyny Sawickiej* (RN.III.7530-z/3/96), Warszawa 1996; K. Sawicka, *Wprowadzenie modelu kurateli sądowej. Źródła inspiracji. Zespół ds. wypracowania modelu. Główne założenia modelu* [w:] K. Stasiak, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynek, *Dziesięciolecie kurateli sądowej...*, s. 71–74.

²⁹ Raport Komisji powołanej do opracowania systemu kurateli sądowej dla dorosłych, SK.VII 652/14/96, Warszawa 1996; A. Bałandynowicz, *Probacja. Wychowanie do wolności*, Warszawa 1996; zob. także: *idem*, *Probacja. System sprawiedliwego karania*, Warszawa 2002.

³⁰ L. Tyszkiewicz, *Probacja czy kara pozbawienia wolności* [w:] *Zwalczanie i zapobieganie przestępczości w Polsce przy zastosowaniu probacyjnych środków karania*, Warszawa 2004, s. 218.

³¹ P. Stępnia, *O model kurateli kontrolno-pomocowej* [w:] *Zwalczanie i zapobieganie przestępczości w Polsce przy zastosowaniu probacyjnych środków karania*, Warszawa 2004, s. 381. Warto dodać, że P. Stępnia jest konsekwentny w swoich poglądach i nadal postuluje wyprowadzenie kurateli z sądu, zob. *idem*, *Model kurateli sądowej po roku 2001 w świetle badań empirycznych*, „Archiwum Kryminologii” 2010, t. 32, s. 199.

³² Szerzej: Z. Ostrihanska, A. Greczuszkina, *Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego*, Warszawa 2005.

³³ T. Jedynek, A. Martuszewicz, K. Stasiak, *Od rozporządzenia...*, s. 80–81.

Ustawa o kuratorach sądowych – podstawowe założenia

Ustawa o kuratorach sądowych jest aktem prawnym, który stworzył spójny system kurateli sądowej i określił jego ramy ustrojowe. Warto wskazać, że jedynie kilka zawartych w nim artykułów odnosi się do zadań, które kuratorzy mają wykonywać (art. 1, art. 3, art. 9 i art. 11). W dodatku są one sformułowane na poziomie dużej ogólności. Świadczy to o tym, że celem ustawy nie było przemodelowanie sposobu pracy kuratorów, ale stworzenie ram organizacyjnych, które pozwolą na realizację zadań wynikających z innych przepisów prawa, co zresztą wprost określono w art. 1 u.k.s. Uznaje się, że przepisy ustanawiające te zadania powinny mieć rangę ustawy³⁴.

Należy podkreślić, że u.k.s. jest aktem prawnym, który w historii kurateli w Polsce spowodował ogromną zmianę jakościową. Przed jej wejściem w życie kurator sądowy pracował w strukturze wydziału i jego status nie różnił się wiele od pracownika administracyjnego sekretariatu wydziału (także w sferze finansowej). Natomiast po 2001 r. kuratela sądowa stała się instytucją o znacznym zakresie samodzielności. Ustawa ta nie jest idealna i posiada pewne mankamenty, ale tak naprawę trudno znaleźć regulację prawną, która nie budziłaby żadnych kontrowersji. Jednak zważywszy na punkt wyjścia, to jej uchwalenie było dużym postępem. Można też odnieść wrażenie, że środowisko kuratorskie było i jest bardzo zadowolone z tego, co udało się osiągnąć.

Ustawa o kuratorach sądowych zbudowała system kurateli sądowej oparty na następujących zasadach:

1. Utrzymano, już wcześniej istniejący, jednolity system kurateli sądowej składający się z dwóch specjalizacji: kurator rodzinny i kurator dla dorosłych.
2. Wyodrębniono strukturę funkcjonującą w ramach sądu okręgowego (kurator okręgowy) i sądu rejonowego (zespół kuratorski i kierownik zespołu). Zespół jest funkcjonalnie powiązany z wydziałem, na którego rzecz wykonuje zadania, lecz jest od niego organizacyjnie niezależny.
3. Odpowiedzialny za funkcjonowanie służby kuratorskiej w okręgu jest kurator okręgowy, który ponosi ją przed prezesem sądu okręgowego. Z uwagi na taką rolę ustrojową, wszystkie kluczowe decyzje dotyczące organizacji służby kuratorskiej lub spraw kadrowych są podejmowane przez prezesa sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego (wyjątkowo po zasięgnięciu jego opinii).
4. Decyzje dotyczące bieżącego funkcjonowania zespołu są podejmowane przez prezesa sądu rejonowego (często po zasięgnięciu opinii lub na wniosek kierownika zespołu).
5. Określono status kuratora zawodowego: jest pracownikiem mianowanym; jego wynagrodzenie jest ściśle określone i jest uzależnione jedynie od zajmowanego stanowiska, posiadanego stopnia służbowego i stażu pracy; ustalono dla niego zadaniowy czas pracy; zawężono katalog przesłanek, z powodu których może dojść do rozwiązania z kuratorem stosunku pracy; przewidziano możliwość jego przeniesienia lub delegowania.

³⁴ Wyrok NSA z dnia 18 maja 2004 r., OSK 101/04, LEX 146752.

6. Wprowadzono dwustopniowy samorząd kuratorski: na stopniu ogólnopolskim – Krajową Radę Kuratorów, na stopniu okręgowym – okręgowe zgromadzenie kuratorów. Samorządowi przyznano duże uprawnienia, w tym wpływ na wybór kuratora okręgowego.
7. Podniesiono wymagania dla osób, które chciałyby ubiegać się o pracę kuratora zawodowego. W tym wprowadzono obligatoryjność posiadania wykształcenia wyższego specjalistycznego.
8. Przewidziano, że osoba chcąca zostać kuratorem zawodowym musi odbyć aplikację, która kończy się egzaminem. Określono, jak taka aplikacja powinna przebiegać.
9. Określono, że za naruszenie obowiązków kurator ponosi odpowiedzialność porządkową (przed prezesem odpowiedniego sądu) albo dyscyplinarną (przed sądem dyscyplinarnym, którego członków wybiera okręgowe zgromadzenie kuratorów).
10. Uregulowano status kuratorów społecznych.

Pomysły na reformę kurateli sądowej a mit efektywności

Tak ukształtowany model kurateli sądowej w Polsce istnieje od blisko dwudziestu lat i w tym czasie doczekał się jedynie kilku drobnych zmian. Jednak prób nowelizacji u.k.s. było znacznie więcej. Pierwszy zaawansowany projekt powstał już w 2006 r. Natomiast ostatni, tym razem przewidujący uchwalenie nowej ustawy, w 2019 r.

Jakie były powody podjęcia inicjatywy zreformowania systemu kurateli? Początkowo dosyć pozytywne, gdyż w uzasadnieniu projektu z 2006 r. możemy przeczytać: „Zaproponowane w projekcie ustawy zmiany mają na względzie podkreślenie niezwykle istotnej roli kuratora sądowego, jako bezpośredniego wykonawcy orzeczeń sądu, oraz ukształtowanie właściwego etosu pracy kuratora sądowego, odpowiadającego wadze wykonywanych przezeń zadań i pełnionej funkcji, rozumianej jako służba publiczna”³⁵. Jednak w kolejnych projektach te motywy były już inne.

Zgodnie z projektem założeń do zmiany ustawy o kuratorach sądowych z 2013 r., powodem podjęcia inicjatywy legislacyjnej było „przewlekłe wykonywanie orzeczeń przez kuratorów sądowych, wysoki poziom wydatków finansowych związanych z wykonywaniem orzeczeń i funkcjonowaniem kuratorskiej służby sądowej, wysoki poziom powrotności do przestępstwa osób poddanych oddziaływaniom kuratora sądowego, wysoki poziom zaludnienia jednostek penitencjarnych, zanik profesjonalnej diagnozy kryminologicznej, znaczne rozmiary patologii objętej zadaniami sądownictwa rodzinnego”³⁶. Natomiast efektem proponowanych zmian miało być m.in. „zwiększenie

³⁵ Uzasadnienie do projektu zmiany ustawy o kuratorach sądowych z 2006 r. [maszynopis].

³⁶ Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o kuratorach sądowych z dnia 31 grudnia 2013 r., s. 13, <https://legislacja.gov.pl/docs//1/197541/197547/197548/dokument97745.pdf> [dostęp: 19.04.2020].

skuteczności i efektywności wykonywania orzeczeń przez kuratorów sądowych, skrócenie czasu postępowań wykonawczych, obniżenie powrotności do przestępstwa osób poddanych oddziaływaniom kuratora sądowego, zmniejszenie obszarów patologii objętej zadaniami sądownictwa rodzinnego, odblokowanie rozwoju profesjonalnej diagnozy kryminologicznej, ograniczenie kosztów na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w obszarze wykonawstwa, pośrednio obniżenie stanu zaludnienia jednostek penitencjarnych³⁷. Także w uzasadnieniu do projektu z 2019 r. nowej ustawy o kuratorskiej służbie sądowej, jako jeden z celów podjęcia inicjatywy ustawodawczej, podano konieczność poprawienia „jakości i efektywności pracy kuratorów”³⁸.

W tym kontekście trudno nie postawić pytania, czy formułowanie oczekiwań, że efektem reformy będzie poprawa jakości i efektywności pracy kuratorów sądowych (jeżeli faktycznie były one niezadowolające) jest uzasadnione? Odpowiedź jest stosunkowo prosta – nie, gdyż sposób wykonywania zadań przez kuratorów sądowych jest określony innymi aktami prawnymi, a to one mają największy wpływ na metody ich realizacji i jej efekty. Ustawa o kuratorach sądowych, jako akt prawny o charakterze ustrojowym, nie określa np. tego, w jakim terminie skazany ma zostać objęty dozorem, jakie obszary jego funkcjonowania powinny być ujęte w diagnozie sporządzonej w sprawozdaniu z objęcia dozoru i jak powinien wyglądać plan pracy z nim oraz dalsze działania kuratora. Natomiast prawidłowe ustalenie tego rodzaju procedur i działań oraz ich właściwa realizacja mają największy wpływ na rezultaty wykonywanej pracy.

Poza tym, abyśmy mogli wymagać od określonej służby efektywnej pracy, to najpierw powinniśmy określić, co przez to rozumiemy. W przypadku kuratorów sądowych parametry efektywności nie zostały określone. Ponadto ich ustalenie, z uwagi na charakter pracy kuratora (praca z innym człowiekiem w jego miejscu zamieszkania), nie należy do zadań łatwych, ale z pewnością wykonalnych³⁹. Najczęściej w tym zakresie przyjmowanym kryterium jest powrotność do przestępstwa, przy czym może być ona stosowana, i to z pewnymi ograniczeniami, tylko do niektórych wykonywanych przez kuratorów zadań (wykonywania środków penalnych i częściowo wobec nieletnich). Jak wynika z analizy dokonanej przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 2017 r. (na podstawie informacji zawartych w Krajowym Rejestrze Karnym), powrotność ta, za okresie pięciu lat od daty uprawomocnienia się wyroku, wynosiła (w 2015 r.):

- przy karze pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem: 25,1%, w tym:
 - z dozorem kuratora – 34,9%; bez dozoru kuratora – 21,6%
- przy karze ograniczenia wolności – 32,2%
- przy karze samoistnej grzywny – 20,4%

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Projekt ustawy o kuratorskiej służbie sądowej z dnia 31 maja 2019 r., s. 2, <https://legislacja.gov.pl/docs//2/12321964/12599106/12599107/dokument399629.pdf> [dostęp: 20.04.2020].

³⁹ T. Jedynak, *Efektywność kuratorskiej służby sądowej w Polsce a standardy dotyczące sankcji i środków alternatywnych* [w:] *Polski system probacji, stan i kierunki rozwoju w kontekście standardów europejskich*, Warszawa 2010, s. 448–458; R. Opora, *Efektywność oddziaływań resocjalizacyjnych*, Warszawa 2015, s. 104–148.

– po wykonaniu kary pozbawienia wolności – 41,5%⁴⁰.

Należy podkreślić, że sama informacja o wysokości współczynnika powrotności do przestępstwa jest niewystarczająca do formułowania ocen, gdyż na powrotność wpływa nie tylko praca służb, które w tym obszarze wykonują zadania, ale też różne czynniki leżące po stronie skazanego lub otoczenia, w którym funkcjonuje (np. choroby psychiczne, różnego rodzaju zaburzenia). Ponadto, samo ustalenie współczynnika powrotności do przestępstwa bez punktu odniesienia (np. porównania go do innych państw lub przedstawienia jego zmian w ujęciu historycznym) nie ma dużej przydatności w zakresie formułowania ocen pracy danej służby, gdyż nie wiemy, czy uzyskany współczynnik jest dobry, czy też nie.

Kończąc rozważania na ten temat należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden ważny aspekt. Sposób wykonywania zadań przez służbę kuratorską na ogół jest dosyć precyzyjnie określony przez przepisy prawa (w szczególności dotyczy to kuratora dla dorosłych). Jeżeli zatem z przepisów wynika, że kurator ma postępować w ściśle określony sposób, np. kontrolując wykonanie przez skazanego obowiązków w okresie próby bez orzeczonego dozoru, kurator podejmuje określone przez prawo działania⁴¹, a mimo to skazany ponownie popełnia przestępstwo, to powstaje pytanie, dlaczego to kurator ma być obciążony skutkiem zastosowania przepisów, nie zaś ich autor.

Reasumując należy stwierdzić, że na razie nie zostały określone wskaźniki efektywności pracy kuratorów sądowych. W związku z tym formułowanie wniosków dotyczących tej efektywności jest nieuzasadnione, gdyż opierają się one jedynie na subiektywnych przekonaniach i odczuciach osób oceniających. Ponadto u.k.s. nie jest aktem prawnym, który ma największy wpływ na efektywne wykonywanie zadań przez tę grupę zawodową. W związku z tym jej nowelizacja nie może w istotny sposób dokonać zmian w tym obszarze, jeżeli wcześniej nie określi się parametrów efektywności, sposobów jej mierzenia oraz nie stworzy się warunków do ich osiągnięcia.

⁴⁰ *Powrotność do przestępstwa w latach 2009–2015*, Warszawa 2017, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje/> [dostęp: 20.04.2020]. Podobne wyniki uzyskał T. Szymanowski w badaniach dot. recydywy (także w okresie pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku): zawieszona kara pozbawienia wolności z dozorem kuratora – 33,6%, zawieszona kara pozbawienia wolności bez dozoru – 21,7%; zob. *idem, Recydywa w Polsce. Zagadnienia prawa karnego, kryminologii i polityki karnej*, Warszawa 2010, s. 282. Natomiast nieco odmienne wyniki uzyskano w badaniach przeprowadzonych pod kierunkiem D. Wójcika, gdyż ustalono, że w okresie próby 45% skazanych, wobec których był stosowany dozór kuratora, ponownie popełniło przestępstwo, zob. D. Wójcik, *Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki*, Warszawa 2010, s. 320. Ponieważ dwa pierwsze badania obejmowały szerszą grupę badawczą, dlatego należy uznać, że są one bardziej reprezentatywne.

⁴¹ Szczegółowo opisane w § 33–40 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz. U. poz. 969).

Czy potrzebna jest reforma systemu kurateli sądowej, a jeżeli tak, to jaki powinien być jej zakres?

Jak zostało to wyżej zasygnalizowane, istnieją różne koncepcje roli kuratora w pracy z podopiecznym. Zarysowany między nimi spór, istniejący od wielu lat, przebiega na różnych płaszczyznach (np. między punitywizmem i menedżeryzmem, co bardzo dobrze przedstawiła Barbara Stańdo-Kawecka w swojej najnowszej książce⁴²). Jednak tego rodzaju dylematy nie powinny mieć wpływu na kształt systemu kurateli sądowej, gdyż przede wszystkim odnoszą się one do metodyki pracy kuratorów nie zaś do typu organizacji, w której powinni oni funkcjonować. W związku z tym system kurateli należałoby tak ukształtować, aby kuratorzy mogli sprawnie wykonywać przydzielone im zadania w sposób, który wynika z przepisów prawa i przyjętej metodyki pracy.

Czy zatem potrzebna jest reforma systemu kurateli? Na pewno tak, gdyż okres obowiązywania u.k.s. wykazał pewne mankamenty w jej stosowaniu. Jednak przed sformułowaniem szczegółowych propozycji dotyczących zmian w obecnie obowiązującym systemie kurateli sądowej należy najpierw odnieść się do kilku ogólnych kwestii:

1. Kuratela w sądzie czy przy sądzie? Zdecydowanie w sądzie, gdyż takie usytuowanie kurateli daje wiele korzyści:
 - A. Stabilność finansowa, gdyż istnieje w pewnym zakresie autonomiczny sposób ustalania budżetu dla wymiaru sprawiedliwości (art. 178 u.s.p.⁴³), co daje większą gwarancję prawidłowego finansowania potrzeb systemu kurateli.
 - B. Praca w strukturze sądownictwa gwarantuje, że kuratela jest traktowana jako jego część, a tym samym korzysta z utrwalonego w społeczeństwie autorytetu sądów, co nie jest bez znaczenia w pracy kuratora z klientem.
 - C. Ponieważ instytucja kurateli od początku swojego istnienia jest związana z sądem, dlatego udało się wypracować zasady współpracy i wymiany informacji między kuratorami a innymi jednostkami sądu. Umożliwia to dobrą współpracę i korzystnie wpływa na funkcjonowanie sądu jako całości.
 - D. Fakt, że w sądzie jest struktura, która zajmuje się realizacją wydanych orzeczeń, powoduje, że sędziowie, poprzez systematyczny kontakt z kuratorami, mają możliwość lepszego poznania uwarunkowań związanych z wykonaniem postanowień i wyroków, co sprawia, że mogą oni uwzględniać tego rodzaju aspekty, ustalając treść orzeczeń.
 - E. Za utrzymaniem związku między sądem i kuratelą przemawia także fakt, że w zdecydowanej większości państw europejskich kuratela sądowa istnieje w strukturach wymiaru sprawiedliwości⁴⁴. Nie oznacza to, że wszędzie występuje

⁴² B. Stańdo-Kawecka, *Polityka karna i penitencjarna między punitywizmem i menedżeryzmem*, Warszawa 2020, s. 157 i n.

⁴³ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 365 ze zm.).

⁴⁴ M.F. Aebi, Y.Z. Hashimoto, *Space II – 2018*, Strasburg 2018, s. 11.

między nimi tak silny związek jak w Polsce, jednak w większości państw europejskich to Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiada za kuratelę.

- F. Takie usytuowanie systemu kurateli ułatwia też obieg dokumentów i wpływa korzystnie na osobisty kontakt kuratora z sędzią (gdyż pracują w jednej instytucji), co jest szczególnie ważne w przypadku konieczności podejmowania decyzji w sprawach pilnych, np. dotyczących wydania postanowienia o odebraniu dziecka.
2. Należy utrzymać jednolity systemu kurateli z podziałem na dwie specjalizacje: kurator rodzinny i kurator dla dorosłych. Daje to możliwość elastycznego reagowania na zmiany liczby wykonywanych zadań przez kuratorów danej specjalizacji poprzez przenoszenie etatów między nimi. Analiza danych statystycznych dotyczących służby kuratorskiej wyraźnie wskazuje, że takie działania są podejmowane⁴⁵. Taka struktura organizacyjna daje też możliwość podejmowania decyzji o zmianie specjalizacji przez samych kuratorów, dzięki czemu ogranicza się skalę zjawiska wypalenia zawodowego⁴⁶.
 3. Do tej pory, co jest dosyć zaskakujące, żadna z koncepcji reformy kurateli sądowej nie opierała się na wiedzy i doświadczeniu z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi. Należy podkreślić, że literatura z tego obszaru jest bogata i bez problemu pozwala ustalić właściwy model funkcjonowania i zarządzania służbą, która realizuje podobne do służby kuratorskiej zadania⁴⁷. W dotychczas opracowanych koncepcjach, uzasadniając proponowane zmiany, głównie odwoływano się do konieczności usprawnienia tej służby lub podniesienia jej efektywności (o czym była mowa wyżej), bądź też do tzw. standardów europejskich⁴⁸.
 4. Jeżeli chodzi o tzw. standardy europejskie odnoszące się do kurateli sądowej, to obowiązuje kilka dokumentów, jednak w najszerszym zakresie do zasad funkcjonowania systemu kurateli odnosi się *Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules*⁴⁹. Trzeba zauważyć, że żadna z zawartych tam rekomendacji nie zawiera szczegółowych zaleceń dotyczących organizacji systemu kurateli sądowej, a zważywszy na fakt, że w Europie w tym zakresie występuje duża różnorodność, to wypracowanie szczegółowych rozwiązań wydaje się niezmiernie trudne. W konsekwencji, dokument ten w zakresie struktury organizacyjnej systemu kurateli formułuje bardzo ogólne zalecenia. Aby nie być gołosłownym, wystarczy przytoczyć zalecenie 18 (które jest zawarte w części poświęconej organizacji agencji probacji) ww. Rekomendacji CM/Rec(2010)1: „Struktura, status i zasoby agencji probacyjnej odpowiadają zakresowi

⁴⁵ Na podstawie druków MS-S40r za lata 2013–2019.

⁴⁶ Szerzej: Ł. Wirkus, *Stres w pracy kuratora sądowego. Studium teoretyczno-empiryczne*, Kraków 2015.

⁴⁷ Szerzej: K. Stasiak, *Wpływ stosunku pracy sądowego kuratora zawodowego na efektywne zarządzanie kuratorską służbą sądową*, Gdańsk 2016, praca doktorska niepubl., Biblioteka UG, s. 103–125.

⁴⁸ Np. P. Stępnia, *Nowelizacja ustawy o kuratorach sądowych a Europejskie Reguły dotyczące Sankcji i Środków Alternatywnych*, „Probacja” 2009, nr 2, s. 143–157.

⁴⁹ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cfbc7 [dostęp: 24.04.2020].

- zadań i obowiązków, które są jej powierzone, oraz odzwierciedlają znaczenie usług, które agencja realizuje". Na podstawie tak sformułowanego zalecenia nie sposób ustalić, jaka dokładnie jest rekomendowana struktura organizacyjna kurateli.
5. Kurator sądowy jest i nadal powinien być pracownikiem merytorycznym, który, z uwagi na zakres i rodzaj wykonywanych zadań, powinien posiadać dużą niezależność i swobodę w podejmowaniu decyzji. Wynika to przede wszystkim z roli, jaką, zgodnie z obowiązującymi przepisami, kuratorzy pełnią – kuratorzy dla dorosłych zostali zaliczeni do organów postępowania wykonawczego (art. 2 pkt 6 k.k.w.⁵⁰). W przypadku kuratorów rodzinnych nie ma takiego uregulowania, jednak gdy spojrzeć na ich uprawnienia w pewnych kategoriach spraw, np. odbioru osoby małoletniej od osoby nieuprawnionej czy nadzoru nad nieletnim, można odnieść wrażenie, że ich rola jest analogiczna do kuratorów dla dorosłych, tyle że nie została w taki sam sposób nazwana.
 6. Do tej pory istotnym elementem różnych projektów nowelizacji u.k.s. było dążenie do stworzenia systemu kontroli pracy kuratorów sądowych. Szczególnie jest to widoczne w projekcie z 2019 r., kiedy to praca kuratora miała być kontrolowana co najmniej raz w miesiącu. Dodatkowo kontrola ta miała być wykonywana przez różne podmioty: kierownika zespołu, prezesa sądu lub wyznaczonego przez niego sędziego oraz przez kuratora okręgowego. W tym kontekście nadal wydaje się aktualne stwierdzenie zawarte w opracowaniu Zbigniewa Tyszki (z 1963 r.), że pracownikom ówczesnych sądów nie podobało się to, iż praca kuratorów jest słabo kontrolowana⁵¹. Jest to błędne podejście, gdyż każdą pracę można skontrolować, ale trzeba do tego wykorzystać odpowiednie narzędzia. W przypadku pracy kuratora sądowego, z uwagi na jej charakter (praca w środowisku podopiecznych), kontrola powinna odbywać się poprzez weryfikację jej efektów. Przy czym powinny być precyzyjnie określone kryteria takiej kontroli. Nadto muszą być one realne do uzyskania i uwzględniać warunki, w których jest ona świadczona, np. w przypadku kary ograniczenia wolności takim kryterium może być liczba spraw, które udało się zakończyć na skutek faktycznego wykonania przez skazanego lub ukaranego pracy na cele społeczne. Natomiast dotychczasowy model kontroli, który jest także powielany przez dotychczasowe propozycje zmiany u.k.s., opiera się na kontroli dokumentacji. W konsekwencji kurator, wiedząc o tym, że jest oceniany przez przyzmat dokumentów, skupia się bardziej na nich niż na efektach podejmowanych działań w pracy z podopiecznym.
 7. Masowość jest wrogiem jakości – analizując dane statystyczne dotyczące pracy kuratorów sądowych, łatwo zauważyć, że niektóre z zadań są przez nich wykonywane na masową skalę. W rezultacie nie jest możliwe, aby wszystkie z nich miały bardzo wysoką jakość. Jako przykład mogą posłużyć wywiady środowiskowe wykonywane przez kuratorów rodzinnych. W 2019 r. statystycznie każdy z kuratorów

⁵⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 523 ze zm.).

⁵¹ Z. Tyszka, *Współdziałanie...*, s. 239–240.

rodziny w Polsce, poza innymi zadaniami, wykonał ich ponad 170⁵². Nie jest możliwe wykonanie takiej liczby wywiadów bez uszczerbku dla ich jakości. Na tak dużą liczbę wywiadów w istotny sposób wpływa to, że sądy zlecają je po kilka w jednej sprawie. Należałoby się zastanowić, czy taka praktyka jest właściwa. Wydaje się, że potrzebne byłoby dokonanie kategoryzacji wywiadów. Pierwsze, które powinny mieć charakter diagnozy środowiskowej, i co do roli w postępowaniu sądowym odpowiadać opinii biegłego, powinny być wykonywane tylko raz w sprawie i wyłącznie przez kuratorów zawodowych. Drugie, wywiady proste, mające na celu ustalenie bieżącej sytuacji, byłyby realizowane przez kuratorów społecznych. Takie rozwiązanie byłoby korzystne dla obu instytucji (sądu i służby kuratorskiej), gdyż sąd w sprawach tego wymagających uzyskiwałby profesjonalną diagnozę równoznaczną z opinią biegłego. Jednocześnie ograniczyłoby to liczbę wywiadów realizowanych przez kuratorów zawodowych i byłoby można w większym stopniu zadbać o ich jakość.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące proponowanej reformy modelu kurateli sądowej

Przy uwzględnieniu wyżej sformułowanych uwag ogólnych, proponowałbym wprowadzenie w istniejącym systemie kurateli sądowej następujących zmian, które – dobrze przeprowadzone – w mojej ocenie – stworzą sprawnie działający system:

1. Obecnie w strukturze wymiaru sprawiedliwości funkcjonują dwa podmioty, które realizują w wielu aspektach podobne zadania: służba kuratorska i opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów (OZSS)⁵³. Podstawowym argumentem za odrębnym funkcjonowaniem tych podmiotów są uwarunkowania historyczne. Jeżeli się jednak nad tym bliżej zastanowić, to trudno doszukać się poważnych korzyści w utrzymaniu takiego stanu rzeczy. Natomiast wiele przesłanek przemawia za tym, aby nastąpiło połączenie OZSS z kuratorską służbą sądową⁵⁴, przy zachowaniu pewnej odrębności. Jakie to są argumenty?
 - A. Podobieństwo wykonywanych zadań – jak wynika z art. 1 ustawy o OZSS, zespoły te, na zlecenie sądu lub prokuratora, sporządzają opinie w sprawach nieletnich (na podstawie przeprowadzonych badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich, czyli po przeprowadzeniu diagnozy). Ponadto na zlecenie sądu prowadzą także mediacje, przeprowadzają wywiady środowiskowe w sprawach nieletnich oraz poradnictwo specjalistyczne dla małoletnich, nieletnich i ich rodzin. Natomiast kuratorzy rodzinni przeprowadzają wywiady

⁵² Druk statystyczny MS-S40r za 2019 r.

⁵³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r., poz. 708; dalej: ustawa o OZSS).

⁵⁴ Jak wynika z danych Ministerstwa Sprawiedliwości (za 2017 r.), jest 5211 etatów kuratorskich oraz 544,63 etatów w OZSS; <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/budzet1> [dostęp: 19.04.2020].

środowiskowe w sprawach rodzinnych i nieletnich, w których także zawierają diagnozę środowiskową i przedstawiają swoją opinię oraz propozycje rozwiązania zdiagnozowanych problemów. W trakcie wykonywania nadzorów pomagają podopiecznym w rozwiązywaniu problemów życiowych.

- B. Opiniodawczy zespół sądowych specjalistów, sporządzając opinię, korzysta z różnych źródeł, w tym ze sprawozdań kuratorów sądowych z przeprowadzonych wywiadów środowiskowych lub innych sporządzonych przez nich dokumentów, np. kart czynności. Często kurator sądowy jest jedyną osobą, która na zlecenie sądu odwiedziła osoby badane w OZSS w ich miejscu zamieszkania. Mimo posiadania dużej wiedzy na temat badanych osób, kurator nie jest członkiem zespołu sporządzającego opinię. Trzeba dodać, że opinia zespołu sądowych specjalistów jest opracowywana na podstawie badań wykonanych w siedzibie OZSS, co powoduje, że są to warunki sztuczne i ich uczestnicy często zachowują się inaczej niż w swoim miejscu zamieszkania. Włączenie kuratora sądowego do zespołu sporządzającego w OZSS opinię z całą pewnością może korzystnie wpłynąć na jej treść, gdyż kurator będzie do niego wnosił swoją wiedzę i doświadczenie w pracy w środowisku, w którym badana osoba funkcjonuje.
- C. Pracownicy OZSS i kuratorzy sądowi na ogół posiadają podobne kwalifikacje – zdecydowana większość z nich posiada wykształcenie pedagogiczne lub psychologiczne⁵⁵. Ewentualne połączenie tych instytucji pozwoliłoby na swobodny przepływ kadry między nimi. W takim przypadku OZSS powinny być traktowane jako miejsca, gdzie pracują osoby o największej wiedzy, doświadczeniu i umiejętnościach diagnostycznych, których można byłoby określić ekspertami i trenerami.
- D. Obecnie istotnym problemem w funkcjonowaniu OZSS jest długie oczekiwanie na sporządzenie opinii. Czas ten na ogół wynosi kilka miesięcy, a nawet przeszło pół roku. Przede wszystkim wynika to z częstego braku stawiennictwa osób wzywanych na badania. Udział kuratora sądowego w zespole zajmującym się wykonaniem określonego badania mógłby przyczynić się do poprawy tej sytuacji, gdyż mógłby on, poprzez kontakt z osobami badanymi, zachęcić je do stawiennictwa lub uzgodnić sposób i termin badania adekwatny do ich sytuacji osobistej, np. wykonanie badania w siedzibie sądu rejonowego.
- E. Opiniodawczy zespół sądowych specjalistów powinien być jednostką, która w szerszym zakresie prowadziłaby poradnictwo specjalistyczne dla małoletnich, nieletnich i ich rodzin. Tego rodzaju działalność mogłaby być istotnym wsparciem dla pracy kuratora, w szczególności w regionach uboższych, w których tego rodzaju usługi nie są realizowane przez inne podmioty.

⁵⁵ Wśród zawodowych kuratorów sądowych 64,1% osób posiada wykształcenie pedagogiczne, zaś 3% ukończyło psychologię, zob. „Kuratorska Służba Sądowa w Polsce”, Warszawa 2017, s. 11, opracowanie Krajowej Rady Kuratorów [maszynopis].

- F. Opiniodawczy zespół sądowych specjalistów powinien też być placówką, która pełni rolę edukacyjną dla kuratorów sądowych danego okręgu. Obecnie istotnym problemem w funkcjonowaniu kuratorskiej służby sądowej jest brak systemu kształcenia zawodowego. Co prawda istnieje Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, która swoimi działaniami obejmuje też kuratorów sądowych, jednak nie zabezpiecza to ich potrzeb. Zadaniem placówki zajmującej się kształceniem zawodowym powinno być zapewnienie wszystkim pracownikom pakietu szkoleniowego obejmującego pracę z osobami o różnych problemach, np. z osobą uzależnioną od alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, z rodziną takiej osoby, z osobą o zaburzonych preferencjach seksualnych, itp. Takie szkolenia powinny być realizowane przede wszystkim w formie warsztatowej, aby osoby w nich uczestniczące mogły nabyć umiejętności pracy z podopiecznymi o określonych zaburzeniach. Takim pakietem szkoleń przede wszystkim powinni być objęci aplikanci kuratorscy, aby w ten sposób zadbać o ich kardynalną wiedzę i umiejętności pedagogiczne, które muszą posiadać w celu prawidłowego wykonywania pracy kuratora sądowego. Natomiast do kuratorów zawodowych powinny być kierowane szkolenia pogłębione, które odpowiadałyby na ich potrzeby w zakresie pracy z osobami o określonych cechach.
- G. Połączenie służby kuratorskiej z OZSS mogłoby zabezpieczyć potrzeby sądów w zakresie profesjonalnej diagnozy psychologicznej i pedagogicznej. Możliwość skorzystania z takiej diagnozy powinny mieć nie tylko sądy rodzinne, ale także sądy karne, penitencjarne i prokuratury.
2. W zakresie organizacyjnym na poziomie sądu okręgowego powinna funkcjonować Służba Kuratorska. Jej szefem byłby kurator okręgowy, który mógłby być powoływany, tak jak dotychczas, przez prezesa sądu okręgowego na 6-letnią kadencję. Aktualnie obowiązujące przepisy przewidują, że okręgowe zgromadzenie kuratorów wybiera kandydatów, spośród których prezes powołuje kuratora okręgowego. Ten system nie jest zły, jednak począwszy od 2008 r., we wszystkich istniejących projektach przewiduje się jego zmianę. Ostatnie propozycje idą w kierunku powoływania kuratorów okręgowych przez Ministra Sprawiedliwości. Jeżeli wprowadzić takie rozwiązanie, to wydaje się konieczne uzyskanie o kandydacie – przed powołaniem – opinii prezesa sądu okręgowego i okręgowego zgromadzenia kuratorów.
 3. Służba kuratorska na poziomie regionalnym powinna funkcjonować w strukturze sądu okręgowego. Kurator okręgowy, który by nią zarządzał, odpowiadałby przed prezesem sądu okręgowego i Ministrem Sprawiedliwości za jej funkcjonowanie. W skład służby wchodziłyby zespoły kuratorskie, które – tak jak do tej pory – powoływałby i znosił prezes sądu okręgowego. Przy czym tego rodzaju decyzja powinna zapadać na wniosek kuratora okręgowego. Zespoły funkcjonowałyby w sądach rejonowych, których rolą byłoby zapewnienie im warunków lokalowych, zgodnie z określonymi przez Ministra Sprawiedliwości wytycznymi. Zespołem – tak jak obecnie – powinien zarządzać kierownik. W skład służby kuratorskiej wchodziłyby

jeszcze ośrodki kuratorskie⁵⁶ i OZSS, którymi także zarządzaliby kierownicy. Wszystkie osoby funkcyjne powinny być powoływane i odwoływane przez prezesa sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego. Kuratorzy sądowi byłiby pracownikami sądu okręgowego i ten sąd wypłacałby im wynagrodzenie. Prezes sądu okręgowego byłby ich pracodawcą i podejmowałby wszystkie dotyczące ich decyzje kadrowe, na wniosek kuratora okręgowego. Kuratorzy sądowi powinni mieć zapewnioną obsługę biurową przez sąd okręgowy. Minister Sprawiedliwości powinien określić limit etatów obsługi biurowej dla służby kuratorskiej poszczególnych okręgów. Natomiast przydział etatów dla poszczególnych jednostek powinien być dokonany przez prezesa sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego. Za proponowanymi rozwiązaniami przemawiają następujące argumenty:

- A. Zespoły kuratorskie są jedynymi jednostkami sądu rejonowego, które realizują dużą część zadań na rzecz podmiotów (niekiedy nawet pod ich nadzorem), które sądowi rejonowemu nie podlegają, np. dozory elektroniczne, warunkowe zwolnienia, nadzory tymczasowe orzeczone przez sąd okręgowy, duża część wywiadów środowiskowych (np. zlecone przez sąd penitencjarny, prokuraturę, sąd okręgowy, dyrektora zakładu karnego). W konsekwencji, władze sądu rejonowego, które odpowiadają za efekty pracy tego sądu, często nie mają zrozumienia dla wielu potrzeb zespołu, gdyż zwyczajnie nie mają korzyści z inwestowania w niego. Przeniesienie odpowiedzialności za funkcjonowanie służby kuratorskiej na poziom sądu okręgowego powoduje, że jego władze, które ponoszą odpowiedzialność za działanie całego okręgu, mają szersze spojrzenie i będą bardziej otwarte na dostrzeganie i rozwiązywanie jej problemów.
 - B. Od wielu lat istotnym problemem w działalności służby kuratorskiej jest obsługa biurowa. Często jest ona niewystarczająca w stosunku do potrzeb, a niekiedy nawet jej brak (w 2019 r. osiemnaście zespołów nie posiadało obsługi biurowej⁵⁷). W największym stopniu jest to konsekwencja dotychczasowej zależności zespołu od sądu rejonowego, którego władze mają inne priorytety niż dbanie o potrzeby zespołu kuratorskiego. W rezultacie, w przypadku występowania problemów kadrowych w sądzie rejonowym, najczęściej zespół kuratorski w największym stopniu odczuwa tego konsekwencje, gdyż to przede wszystkim jemu jest zabierana lub ograniczana obsługa biurowa.
 - C. Przeniesienie całej decyzyjności w zakresie funkcjonowania służby kuratorskiej na poziom sądu okręgowego stwarza możliwość stosowania, w każdym zakresie, jednolitych zasad, i tym samym lepszego gospodarowania posiadanymi zasobami i środkami przeznaczonymi na działalność służby.
4. Konieczne jest powołanie, w Ministerstwie Sprawiedliwości, profesjonalnej komórki organizacyjnej zajmującej się kuratelą sądową i nadzorem nad jej funkcjonowa-

⁵⁶ Szerzej: P. Kozłowski, K. Stasiak, *Ośrodek kuratorski. Ujęcie prawne, organizacyjne i metodyczne*, Warszawa 2018.

⁵⁷ *Tendencje zmian w zakresie spraw rejestrowanych w MS-S40*. Opracowanie Krajowej Rady Kuratorów [maszynopis].

niem. Komórka ta powinna mieć rangę departamentu. W jej skład powinno wchodzić kilka wydziałów, w tym wydział odpowiedzialny za prowadzenie badań, analiz i wdrażania innowacji w pracy służby kuratorskiej.

5. Obecnie wynagrodzenie kuratora jest dosyć „sztywne”. Brak w nim składników, które byłyby uzależnione od efektów jego pracy. Warto byłoby taki składnik wprowadzić. Aktualnie pracę kuratora można finansowo docenić jedynie za pomocą nagrody. Jej przyznanie jest jednak fakultatywne i uzależnione od posiadanych przez sąd środków finansowych.
6. Kontrola i ocena pracy – w obowiązującym stanie prawnym przewidziano, że się ją przeprowadza. Brak natomiast jest regulacji, jak należy to robić. Z pewnością tak zdawkowe ujęcie tego zagadnienia nie jest prawidłowe, gdyż właściwie wykonana kontrola i ocena pracy pracownika powinna pozwolić pracodawcy na uzyskanie informacji o jakości pracy świadczonej przez pracownika. Natomiast pracownik w jej wyniku uzyskuje informację o popełnianych błędach i sposobach unikania ich w przyszłości. Kontroli i oceny pracy powinna dokonywać osoba, której wiedza i doświadczenie nie budzą żadnych wątpliwości (kurator okręgowy, jego zastępca).
7. W zakresie postępowania dyscyplinarnego wymagają zmiany przede wszystkim dwa elementy:
 - a) katalog kar dyscyplinarnych, gdyż w obecnie obowiązującym nie ma kar średniej mocy⁵⁸;
 - b) powinien być też wydłużony okres przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Wyżej przedstawiono jedynie wybrane zagadnienia i dodatkowo, z uwagi na ograniczone ramy niniejszego artykułu, nie można było ich obszerniej omówić. Jednak wprowadzenie nawet tylko zasygnalizowanych zmian, w mojej ocenie, pozytywnie wpłynęłoby na funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej.

Podsumowanie

Kuratorska służba sądowa pełni bardzo ważną rolę w ograniczaniu wielu negatywnych zjawisk społecznych, które wpływają na poczucie naszego bezpieczeństwa. Z tego powodu warto zabiegać o to, aby kuratorzy pracowali w sprawnie działającej organizacji. Ponieważ instytucja ta ma ponad stuletnią przeszłość, dlatego do tej pory opracowano wiele koncepcji, w jaki sposób ma ona funkcjonować. Ich cechą charakterystyczną było to, że często konieczność wprowadzenia określonych zmian uzasadniano potrzebą poprawy efektywności pracy kuratorów. Ponadto powoływano się na potrzebę dostosowania jej do tzw. standardów europejskich.

W niniejszym artykule starano się wykazać, że takie podejście do ewentualnej reformy kurateli nie jest właściwe, gdyż największy wpływ na skuteczność działań kuratora ma stosowana przez niego metodyka pracy. Natomiast jest ona uregulowana w innych

⁵⁸ T. Jedynak, K. Stasiak, *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 250–262.

aktach prawnych niż u.k.s. Ponadto należałoby określić parametry, które bierze się pod uwagę, oceniając efektywność pracy kuratora, oraz stworzyć warunki do ich zrealizowania. Obecnie takich parametrów brak, dlatego wszelkie oceny pracy kuratora mają charakter subiektywnej opinii osoby, która jej dokonuje.

Niektóre z przedstawionych koncepcji reformy odwołują się do tzw. standardów europejskich. Na pewno warto je znać i realizować, jednak – z uwagi na wysoki poziom ich ogólności – nie znajdziemy tam szczegółowych rozwiązań i odpowiedzi, jak powinien być zorganizowany system kurateli. Zaskoczeniem jest także fakt, że w żadnej z dotychczasowych koncepcji reformy systemu kurateli nie korzystano z wiedzy dotyczącej zarządzania zasobami ludzkimi, gdzie możemy znaleźć gotowe rozwiązania różnych problemów, które w obecnie obowiązującym systemie kurateli występują.

W artykule przedstawiono też ogólny zarys koncepcji nowego systemu kurateli. Zakłada ona utworzenie Służby Kuratorskiej na poziomie okręgu sądu okręgowego poprzez połączenie OZSS z kuratorską służbą sądową oraz przekazanie całej decyzyjności w zakresie tej służby w ręce kuratora okręgowego i prezesa sądu okręgowego. Konieczne jest też stworzenie w Ministerstwie Sprawiedliwości odrębnego departamentu, który w całości zajmowałby się kuratelą sądową. Zaletą tego systemu jest wykorzystanie zasobów, które są w dyspozycji, aby rozwiązać występujące problemy w funkcjonowaniu systemu kurateli i OZSS.

Odrębnym obszernym zagadnieniem, które w niniejszym artykule świadomie zostało pominięte, jest sposób pracy kuratorów z podopiecznymi. Zdecydowanie należałoby dokonać przeglądu aktów prawnych – odnoszących się do tego zagadnienia – w celu wyeliminowania niespójności oraz dookreślenia roli kuratora. Wydaje się, że w tej pracy w szerszym zakresie trzeba by uwzględnić perspektywę pokrzywdzonego, co od dawna postuluje Wojciech Zalewski⁵⁹. Pozwoliłoby to w większym stopniu włączyć ideę sprawiedliwości naprawczej w proces reintegracji społecznej sprawcy czynu karalnego.

Literatura

Aebi M.F., Hashimoto Y.Z., *Space II – 2018*, Strasburg 2018.

Andrews D.A., Bonta J., Hoge R.D., *Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology*, „Criminal Justice and Behavior” 1990, vol. 17.

Bałandynowicz A., *Probacja. System sprawiedliwego karania*, Warszawa 2002.

Bałandynowicz A., *Probacja. Wychowanie do wolności*, Warszawa 1996.

Chojcka J., *Model dla wszystkich?: spory wokół koncepcji szacowania ryzyka*, „Resocjalizacja Polska” 2014, nr 7.

⁵⁹ W. Zalewski, „Humanizacja...”, s. 179; idem, *Sprawiedliwość naprawcza. Początek ewolucji polskiego prawa karnego?*, Gdańsk 2006, s. 209 i n.

- Jedynak T., *Efektywność kuratorskiej służby sądowej w Polsce a standardy dotyczące sankcji i środków alternatywnych* [w:] *Polski system probacji, stan i kierunki rozwoju w kontekście standardów europejskich*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2010.
- Jedynak T., Matuszewicz A., Stasiak K., *Od rozporządzenia do ustawy o kuratorach sądowych* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, red. K. Stasiak, Warszawa 2018.
- Jedynak T., Stasiak K., *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Komorowski A., *Nieletni przestępcy* [w:] *Zagadnienia opieki nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą w Polsce*, red. B. Krakowski, Warszawa 1929.
- Kozłowski P., Stasiak K., *Ośrodek kuratorski. Ujęcie prawne, organizacyjne i metodyczne*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2018.
- Kuratorska Służba Sądowa w Polsce*, Warszawa 2017, opracowanie Krajowej Rady Kuratorów [maszynopis].
- Lelental S., *Kurator sądowy jako organ postępowania wykonawczego. Rola i zadania kuratora według autorów kodeksu karnego wykonawczego* [w:] K. Stasiak, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynak, *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej w Polsce. Historia – Teraźniejszość – Przyszłość*, Kraków 2010.
- Model kurateli sądowej opracowany przez Zespół do spraw Reformy Kurateli Sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod kierunkiem dr Katarzyny Sawickiej (RN.III.7530-z/3/96), Warszawa 1996.
- Opora R., *Efektywność oddziaływań resocjalizacyjnych*, Warszawa 2015.
- Ostrihanska Z., Greczuszkin A., *Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego*, Warszawa 2005.
- Powrotność do przestępstwa w latach 2009–2015*, Warszawa 2017, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje/> [dostęp: 20.04.2020].
- Raport Komisji powołanej do opracowania systemu kurateli sądowej dla dorosłych, SK.VII 652/14/96, Warszawa 1996.
- Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules*, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cfbc7 [dostęp: 20.04.2020].
- Sawicka K., *Projekt modelu organizacyjnego kurateli sądowej*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badań Prawa Sądowego” 1985, nr 23.
- Sawicka K., *Wprowadzenie modelu kurateli sądowej. Źródła inspiracji. Zespół ds. wypracowania modelu. Główne założenia modelu* [w:] K. Stasiak, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynak, *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej w Polsce. Historia – Teraźniejszość – Przyszłość*, Kraków 2010.
- Stańdo-Kawecka B., *Polityka karna i penitencjarna między punitaryzmem i menedżeryzmem*, Warszawa 2020.
- Stańdo-Kawecka B., *Wybrane problemy profesjonalizacji organów probacyjnych i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grupy ryzyka*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. 33, s. 11–39.
- Stasiak K., *Ewolucja kurateli sądowej od początku do wejścia w życie rozporządzenia z 1986 r.* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, red. K. Stasiak, Warszawa 2018, s. 25–37.
- Stasiak K., *Ewolucja systemu kurateli sądowej w Polsce w latach 1919–2009 – kamienie milowe* [w:] *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej w Polsce. Historia – Teraźniejszość – Przyszłość*, red. K. Stasiak, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynak, Kraków 2010.
- Stasiak K., *Wpływ stosunku pracy sądowego kuratora zawodowego na efektywne zarządzanie kuratorską służbą sądową*, Gdańsk 2016, praca doktorska niepubl., Biblioteka UG.

- Stępniański P., *Funkcjonowanie kurateli sądowej. Teoria a rzeczywistość*, Poznań 1992.
- Stępniański P., *Kuratorzy sądowi – dzieci niechciane?* [w:] *Wina – kara – nadzieja – przemiana*, red. J. Szałański, Łódź–Warszawa–Kalisz 1998.
- Stępniański P., *Model kurateli sądowej po roku 2001 w świetle badań empirycznych*, „Archiwum Kryminologii” 2010, t. 32.
- Stępniański P., *Nowelizacja ustawy o kuratorach sądowych a Europejskie Reguły dotyczące Sankcji i Środków Alternatywnych*, „Probacja” 2009, nr 2.
- Stępniański P., *O modelu kurateli kontrolno-pomocowej* [w:] *Zwalczanie i zapobieganie przestępczości w Polsce przy zastosowaniu probacyjnych środków karania*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2004.
- Stojanowski W., Strzembosz A., *O nowe zasady organizacji i postępowania przed sądem rodzinnym*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1978, z. 10.
- Sztuka M., *Szacowanie ryzyka w pracy kuratora. Polskie rozwiązania i ich odpowiedniki w rozwiniętych systemach zachodnich* [w:] *Polska kuratela sądowa na przełomie wieków. Nadzieje. Oczekiwania. Dylematy*, red. M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak, Kraków 2016.
- Szymanowski T., *Recydywa w Polsce. Zagadnienia prawa karnego, kryminologii i polityki karnej*, Warszawa 2010.
- Szymanowski T., *Znaczenie kuratorskiej służby sądowej w realizacji zadań polityki karnej i penitencjarnej w Polsce* [w:] K. Stasiak, Ł. Wirkus, P. Kozłowski, T. Jedynak, *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej w Polsce. Historia – Teraźniejszość – Przyszłość*, Kraków 2010.
- Szymków K., *Instytucja stałych opiekunów sądowych 1919–1929*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 2018, t. 7, nr 1.
- Tendencje zmian w zakresie spraw rejestrowanych w MS-S40. Opracowanie KRK* [maszynopis].
- Trought T.W., *Probation in Europe*, Oxford 1927.
- Tyszcza Z., *Współdziałanie kuratora sądowego dla nieletnich z instytucjami i organizacjami społecznymi*, RPEiS 1961, nr 4.
- Tyszkiewicz L., *Probacja czy kara pozbawienia wolności* [w:] *Zwalczanie i zapobieganie przestępczości w Polsce przy zastosowaniu probacyjnych środków karania*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2004.
- van Kalmthout A.M., Durnescu I., *European Probation Service Systems: a comparative overview*, Nijmegen 2008.
- Ward T., *Good Lives and the Rehabilitation of Offenders Promises and Problems*, „Aggression and Violent Behavior” 2002, nr 7.
- Wirkus Ł., *Stres w pracy kuratora sądowego. Studium teoretyczno-empiryczne*, Kraków 2015.
- Wójcik D., *Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki*, Warszawa 2010.
- Wójcik D., *Stosowanie w postępowaniu karnym narzędzi diagnostyczno-prognostycznych służących oszacowaniu ryzyka powrotu do przestępstwa*, „Prawo w działaniu” 2013, nr 16.
- Zalewski W., *„Humanizacja wymiaru sprawiedliwości”, czyli o roli kuratora sądowego w realizacji sprawiedliwości naprawczej. Czy konieczna jest reforma polskiego systemu?* [w:] *Kuratela sądowa w Polsce. Analiza systemu. Księga pamiątkowa dedykowana dr Tadeuszowi Jedynakowi*, red. K. Stasiak, Toruń 2018.
- Zalewski W., *Sprawiedliwość naprawcza. Początek ewolucji polskiego prawa karnego?*, Gdańsk 2006.

Streszczenie

Krzysztof Stasiak

Czy potrzebna jest nam reforma kurateli sądowej?

W artykule w zwięzły sposób przedstawiono przeszłość i stan obecny kurateli sądowej w Polsce. Zwrócono uwagę, że aktualnie obowiązujący model tej instytucji, określony w ustawie o kuratorach sądowych, jest pewnym kompromisem, który nie jest idealny, ale stworzony system spełnia swoje zasadnicze cele. Do tej pory podjęto wiele prób jego zmiany. Często, jako powód podjęcia inicjatywy ustawodawczej, podawano konieczność podniesienia jakości i efektywności pracy kuratorów sądowych. Autor zwrócił uwagę, że takiego celu nie można osiągnąć, zmieniając ustawę o kuratorach sądowych, gdyż na skuteczną pracę zdecydowanie większy wpływ mają akty prawne odnoszące się do metodyki pracy kuratora. Zwrócono też uwagę, że w omówionych propozycjach zmian istniejącego systemu na ogół nie korzystano z wiedzy i doświadczenia z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi. Autor przedstawił też koncepcję reformy kurateli sądowej, która polega na połączeniu tej instytucji z opiniodawczymi zespołami sądowych specjalistów. Ponadto proponuje, aby służba kuratorska funkcjonowała w strukturach sądu okręgowego.

Summary

Krzysztof Stasiak

Do we need a reform of the probation service?

The article briefly presents the past and present status of the probation service in Poland. It has been pointed out that the current model of this institution, specified in the Act on probation officers, is a certain compromise that is not perfect, but the system created meets its main objectives. So far, many attempts have been made to change it. The need to improve the quality and effectiveness of the work of probation officers was given as a reason for launching legislative initiative. The author of the article points out that such a goal cannot be achieved by changing the Act on probation officers, as the effective work is significantly influenced by legal acts relating to the methodology of the probation officer's work. It has been also noted that the discussed proposals to change the existing system generally did not use knowledge and experience in the field of human resource management. The author also presents a concept of the reform of probation service which links this institution with opinion-forming teams of court specialists. Moreover, he proposes that the probation service should function within the structures of district courts.

Słowa kluczowe: kurator sądowy, ustawa o kuratorach sądowych, reforma, skuteczność, system kurateli sądowej

Keywords: probation officer, act on probation officers, reform, efficiency, probation services system